

Историјски и књижевни аспекти прича „Божанство града” у оквиру Чудесних прича

проф. др Александар Сторожук²¹²
Државни универзитет
Санкт Петербург

Сажетак: Овај текст испитује културолошку, религијску и књижевну позадину две Пу Сунглингове (Pu Songling) приче које носе наслов „Божанство града”. Главни закључци студије могу се сажети на следећи начин:

1. Чињеница да се две приче под насловом „Божанство града” налазе на два различита краја Чудесних прича (Liaozhai zhiyi) сведочи о посебној пажњи коју је он придавао овој теми.

2. Ни у записима живе традиције распрострањених религијских пракси, као ни у најдетаљнијим књижевним збиркама, нема доказа о томе да је обожавање таквог божанства уистину постојало.

3. Радње ове две приче тичу се историјских записа о Ли Цуочију (Li Zuoche) и доносе у први план идеју награде за таленат, чак и ако је својевремено он био неприхваћен.

4. Ништа мање важна није ни идеја о указивању поштовања таленту упркос друштвеном статусу, као и осуда ароганције боље позиционираних људи у друштву.

5. Хипотеза, коју бисмо на овом месту могли изнети, гласила би да је локална религијска традиција која се у вези са божанством града појавила касније могла своје исходиште имати управо у Пу Сунглинговим причама, а не обратно.

Кључне речи: Кина, књижевност, историја, веровања, народна религија, Пу Сунглинг, Чудесне приче, божанство града

Чувена збирка прича о чудесном чији је аутор Пу Сунглинг (蒲松齡, 1640–1715), позната још и под називом *Чудесне приче древне Кине* (聊齋誌異, Liaozhai zhiyi)²¹³ садржи две приче с истим насловом: „Божанство града” (или „Градоносно божанство”, 電神 Baoshen). Наравно, уколико

---

²¹² Љубазношћу професора Сторожука, добили смо право да преведемо његов текст на српски језик. Storozhuk Alexander (SPbSU, Russia). Liao Zhai's Short Story „Hail Deity”: Historic and Literary Aspects. *Issues of Far Eastern Literatures*. Vol. 1. 2018: 195–203.

²¹³ Ову збирку први пут је на српском језику објавила Српска књижевна задруга 1993. године под насловом *Чудесне приче*, те ће у преводу бити коришћен тај наслов. На нашем тржишту објављена је још и под насловом *Чудесне приче древне Кине*. Дослован превод оригинала с кинеског био би *Чудесне приче из кинеске собе*. (прим. прев.)

узмемо у обзир чињеницу да је у горепоменутој збирци на десетине прича посвећено преобличеним лисицама, различитим мењоликим створењима и натприродним силама, број оних које говоре о божанству грађа чини се незнатним. Ипак, након пажљивијег промишљања, закључујемо да је такав статус потребно преиспитати, због чега је неопходно спровести по-дробнију студију и анализу.

Као прво, Пу Сунглингове приче далеко од тога да се могу сматрати универзалном и свеобухватном енциклопедијом кинеских народних веровања и распрострањених религијских пракси. У том смислу, у Јуен Меијевим (Yuan Mei, 袁枚, 1716–1797) делима, а посебно у делу *Оно о чему учийшељ не жели расправљати* (*Zi bu yu*, 子不語), заједно с његовим наставком *Xu zi bu yu* (續子不語), наводи се знатно већи број различитих врста типичних божанстава, духова, чувара спроводних пратњи и њима сличних. У целој збирци Пу Сунглингових прича нису ни поменути тако истакнути злодуси из народних веровања као што су Нију Тоу и Ма Мијен (Niu Tou, Ma Mian, 牛頭馬面), демонски ратник Џунг Куи (Zhong Kui, 鐘馗), као ни мноштво других свемоћних бића, за разлику од Јуен Меијевих збирки у којима су они и те како заступљени као протагонисти. У Пу Сунглинговим причама натприродно биће није ништа друго до средство помоћу кога се говори о световним мукама и бригама, па су по тој основи били и бирани. Утолико је стога и интересантнија чињеница да божанство грађа двапут избија у први план, и то на различитим местима унутар саме збирке (први пут у свитку 1 [15, V.1, стр. 51–52], и други пут у свитку 12 [15, V.3, стр. 1606–1607]). Без обзира на структуру збирке, чињенице недвосмислено указују на то да те две приче нису интегрисане у једну целину (за разлику од прича „Ву-тунг” (Wu-tong, 五通) и „Усто” (又) у свитку 10 [15, V. 3, стр. 1417–1425], што одсликава ауторову заинтересованост за поменућу тему, и подстрек Пу Сунглингу да јој се поново врати (много детаљнија анализа прича „Ву-тунг” и „Усто” може се наћи у [7]).

Радња прича у којима је описано већ поменуто божанство грађа изузетно је једноставна. Прва говори о Ванг Менгџену (Wang Mengzhen/王孟震, 1563–1636), широко образованом чиновнику из времена династије Минг (Ming/明, 1368–1644) и његовој посети светом пребивалишту бесмртника Џанг Даолинга (Zhang Daoling/張道陵, 34–156), где се сусрео с Небеским учитељем (天師) и његовом свитом. Један од чланова пратње био је и чиновник (као и остали одевен на посебан начин, а „не као што то обични људи чине” (不類常人), који је заправо Ванг Менгџену и донео позивницу Небеског учитеља. Њега је, као земљака драгог госта, препоручио Џанг Даолинг и најавио га, ни мање ни више, него као градоносно божанство које је требало да пође даље у област Џангхију (章丘) и тамо донесе грађ. Сажаливши се на своје комшије, Ванг Менгџен стаде да

преклиње Небеског учитеља да ублажи ту несрећу; Пошто није могао да опозове наређење Врховног [Небеског] цара, Џанг Даолинг нареди божанству града да ту падавину проспе у гудуре, а не по пољима, како би, с једне стране, испунио наређење, а с друге, задовољио и захтев госта. Потом је божанству наложио „да дела уљудно, а не ратоборно” (文去勿武). Он затим изађе у двориште, кад испод његових ногу стаде да избија дим, те се божанство града вину преко крова и одлете ка северу, неставши тако уз блесак муње. Касније се испоставило да је тога дана уистину падао град, али по шанцима и јарцима, док се свега неколико грумена просуло на поља сељака [15, V.1, стр. 51–52]²¹⁴.

Тематика друге приче потпуно је другачија: неки други учени човек, овога пута из касног периода династије Минг, односно раног периода Ђинга (1644–1911), по имену Танг Менглаи (Tang Menglai/唐夢賚, 1627? – 1698?) путује у округ Жицао (Rizhao/日照) у провинцији Шандунг, како би на последње путовање испратио неког Ана (An/安). На свом путу пролази поред светилишта божанства града и зауставља се да га посети. На самом улазу налазило се језерце необично чисте и провидне воде у коме је пливало неколико црвених риба. Једна од њих непрестано је израњала на површину у потрази за храном, не показујући притом никакав страх од људи. Танг Менглаи са земље узе каменчић у намери да из чистог обешештва њиме гађа рибу. У томе га зауставља даоистички монах упозоривши га да су рибе у језерцету блиске рођаке змајева, те да би се, уколико их погоди, могао замерити градоносном божанству. Наругавши се монаховим фантазијама, Танг Менглаи баца каменчић на рибу. Након тога, све време пута ка истоку непосредно изнад његове главе лебдео је црни облак из кога је падало грумење града величине памуковог семена. За време једне паузе, чиновник то исприча свом млађем брату који је ишао мало даље иза њега, али овај не беше приметио никакав град. Чак ни они који су путовали испред њега, нису имали појма о граду.

Потом се у Гуандијевом храму (Guan-di, 關帝) у округу Жицао десило следеће: оставивши свој товар напољу, путујући трговац се изненада ступи у храм, извуче хелебарду с постоља и поче да замахује њоме, представљајући се као бог града и изјављујући да прати Танг Менглаија на његовом путу на сахрану, те да ће своју дужност испунити сутрадан, о чему жели да обавести старешине. Када се одмах затим пробудио, торбар се није сећао ничега о чему је говорио, нити је знао ко је Танг Менглаи. Рођаци преминулог се преплашише, па стадоше да моле за милост и преклињу свевишње божанство да не долази. Када је Танг Менглаи замолио

---

²¹⁴ Ту причу на руски је превео академик В.М. Алексеев (V.M. Alexeev) и објавио 2000. године [6, 628–630].

старешине да му објасне своје понашање, они одговорише: божанство града највичније је различитим чудима, често чини да живи о њему причају, и ништа од тога што је изречено није испразно. Уколико га данас не измолимо да то не чини, сутра ће нас задесити страховита олуја праћена градом [15, V.3, стр. 1606–1607].

Јасно је да ове две приче, изузев главног протагонисте, божанства града, немају ништа заједничко – ни ликове, ни време дешавања радње, ни поенту. Још интересантнија јесте чињеница да се, посматрано из угла народне демонологије у Кини, божанство града чини прилично новим. Трагова о њему нема ни у збирци прича о чудесима под насловом *Белешке о ѿобрази за духовима* (*Sou shen ji*, 搜神記) аутора Ган Баоа (Ган Бао / 干寶, 286–336) [12]. У читавој збирци *Ойширне белешке ере Таипини* (*Taiping guangji*, 太平廣記), састављеној за време Сунга (960–1127)²¹⁵, ни једанпут није поменуто божанство града [19]. Такво божанство не помиње се чак ни у чувеним романима о чудесном као што је *Стварарење бојова* (*Fengshen yanyi*, 封神演義), чији је аутор Сју Џунглин (Xu Zhonglin, 許仲琳, 1560–1630) [23], нити у Ву Ченгеновом (Wu Chengen, 吳承恩, 1506–1582) [21] *Пушовању на Зајдаг*. Чини се да то божанство није поменуто чак ни у озлоглашеним романима као што су *Историјски роман о духовима* (*Lidai shenxian yanyi*, 歷代神仙演義, познатом још и под називом *Shenxian tongjian* 神仙通鑑 или *Sanjiao tongyuan lu*, 三教同源錄), чији је аутор Сју Дао (Xu Dao / 徐道, 17–18. век) [22]. На све то, ни једна једина алузија на божанство те врсте не може се наћи ни у горепоменутом Јуен Меијевом *Оно о чему учишељ не жели расирављати* [25]. О књижевним делима излишно је и говорити: дворска енциклопедија *Царски ѿрејлег ере Таипини* (*Taiping yulan*, 太平禦覽) не указује ни на шта што би личило на божанство града иако се у њој могу наћи на десетине контекстуалних варијанти где би се реч град могла појавити [20]. То божанство у потпуности је непознато и у целој *Ризници кинеској даоизма* (*Daozang*, 道藏) [26], као и у збиркама даоистичких текстова мањег обима. Ни у посебним збиркама божанстава *Три доктрине*, које су се појавиле у периоду династија Минг и Ђинг, није било назнака о постојању неког таквог лика: нити у *Главном сажетку ѿорекла и развоја бојова Три доктрине* (*Sanjiao yuanliu souchen daquan*, 三教源流搜神大全) [17], нити у *Сабраним објашњењима ајсолујне исјине /с насјавком/ и ајсјпракјом* (*Jishuo quanzhen/xupian/tiyaao*, 集說詮真/續編/提要) [14]. Последње дело, које је саставио Хуанг Болу (Huang Bolu/黃伯祿, 1830–1909), послужило је као основа за многобројна истраживања у Европи и Русији, као што су, рецимо, она под [10] или [5], која упркос многобројним исправкама и додацима нису знатније

²¹⁵ Право време настанка ове збирке јесте 977–978.

допринела осветљавању питања о коме говоримо. Исто важи и за остала истакнута истраживања свакодневних кинеских обичаја и навика која су спроведена у Европи, а објављена у XIX веку, попут радова Џ. Дулитла (J. Doolittle) [1] или Х.Ц. ДуБоза (H.C. DuBose) [2]. Нажалост, чак ни темељни прегледи традиционалних кинеских религијских система Ј.Ј.М. де Грута (J.J.M. de Groot) [3] и [9] никада нису поменули божанство грџа. Најважнији истраживачи XX века, који су на терену изучавали кинески начин живота, попут И. Баранова (I. Baranov), и наводили читав низ пратилаца Змајског краља (Long-wang, 龍王), описивали су најразличитије врсте божанстава, укључујући и оне настале преображајем сома [4, 187–191], али такође не помињу оно чиме се у овом тексту бавимо. Ништа ново није изнето ни у класичном делу Јуен Кеа (Yuan Ke) [24] или посебном речнику кинеских митова и легенди који је он саставио [27]. Сама моћ просипања грџа и подизања грџоносне олује је, судећи према поменутих изворима (од којих је у сваком изнета нека друга идеја), додељивана различитим врховним бићима, почевши од разних змајева па све до Господара грома (Lei Gong, 雷公), који се и сам могао појављивати у различитим облицима.

Божанство грџа појављује се као посебан, појединачни дух у малом броју текстова насталих у XX веку, али и ту изузетно кратко и у веома малом обиму. Једно такво помињање налазимо у Ћију Ћубаијевом (瞿秋白, 1899–1935) *Пућовању у земљу љаги* (*E xiang ji cheng*, 饑鄉紀程), где оно заједно с Божанством ветра (Feng-bo, 風伯) бива повезано гнушањем према живости долине [16, 97]. Сигурно да један такав пример не открива ништа значајно о датом проблему; једино што можемо да претпоставимо јесте да је идеја да би се божанство грџа могло поменути била инспирирана познавањем Пу Сунглингових прича.

Узимајући све то у обзир, зашто се, напослетку, божанство грџа уопште и помиње у тим причама? Шта је то у њему било у толикој мери посебно да је привукло Пу Сунглингову пажњу и овај му се двапут, у посебним причама, вратио? Очигледно је да одговор морамо тражити у следећем – поговору другој причи и историјској личности с којом је то божанство повезано.

У поговору се каже: „Гуангву-ђун (Guangwu-jun) је онда када је то требало био вичан планирању величанствених ствари, па зато [стаде] управљати грџом на истоку, или је можда та његова вична природа учинила [да га небеса] унапреде. Што год [од тога било] – он сада има статус божанства, те чему онда тако [осионо] разметање? Моралност и [књижевни] таленат Таиши Танга (Taishi Tang) изузетно поштују веома цењене личности, што је оно што од праведника имају да траже демони и богови” [Liaozhai zhiyi, 聊齋誌異, Чудесне приче], свитак 12–15, V.3, стр. 1607]. Таиши Танг (太史), тј. царски историчар Танг, није нико други до Танг

Менглаи лично. Поменути Гуангву-ђун (Guangwu-Jun, 廣武君), тј. господар Гуангвуа, политичка је личност и стратег древне Кине Ли Цуочи (Li Zuoche/ 李左車, III век пре н. е.) који је сматран светим човеком (могуће захваљујући самом Пу Сунглингу, што ће бити објашњено у тексту испод), иначе умешни планер и саветник *даиванја* (daiwang, 代王) државе Цао (Zhao), Чен Јуа (Chen Yu, 陳餘, ?–205. г. пре н. е.). Могуће је да су његови мудри савети могли помоћи држави Цао да савлада трупе Хана предвођене генералом Хан Сином (Han Xin, 韓信, 230–196. г. пре н. е.), да су били прихваћени. Хан Син је поразио трупе државе Цао и понудио велику награду за живог Ли Цуочија, који је на крају био заробљен и доведен пред њега. Хан Син одао је признање Ли Цуочију дубоко га поштујући као учитеља, високо ценећи његове заслуге и признајући да би његови савети, да су их се придржавали, донели победу држави Цао. Касније је Ли Цуочи постао Хан Синов саветник, захваљујући коме је овај остварио огромне победе у рату [детаљније о Ли Цуочију погледати *Историјске записе* (*Shiji*, 史記), свитак 92–18, V.2, 1158–1161] и *Историју династије Хан* (*Han shu*, 漢書), свитак 34–11, V.2, 853–856]. Чињеница да је божанство грађа био нико други до Ли Цуочи наведена је у обе приче, а посебно наглашена у поговору ове друге. Ипак, шта је то што би свеца из давнина могло да повеже са задатком просипања грађа? Очигледно случајност: прво, права локација Ли Цуочијевог гроба остаје непозната, док се поприличан број његових гробова може наћи у варошицама и селима провинција Хебеи (Hebei), Хенан (Henan) и Шандунг (Shandong). Једно од места на коме је, верује се, провео последње године свог живота повезано је с месташцем у Шандунгу по имену Баоћуен (Baoguan, 雹泉), што на кинеском значи „извор грађа”. Касније је њему у част тамо подигнут и храм Баоћуен мијао (Baoguan miao, 雹泉廟). На тај начин име чиновника из давнина могло је бити повезано с идејом грађа, а он је могао стећи одлике громобожанства. Тврдња, која је данас изузетно популарна, да је у минулим вековима обожавање Ли Цуочија као божанства грађа било изузетно раширено у Хенану, Хебеију и Шандунгу [види, рецимо, 28], није чврсто утемељена у доказима, као што је то горе и показано, премда је данас то веровање постало готово најважнији део туристичке понуде у неким од поменутих региона. У сваком случају, све то блиско је повезано с горенаведеним Пу Сунглинговим причама.

Да ли је Пу Сунглинг могао бити оснивач традиције обожавања која је настала касније? Одговор је вероватно потврдан. Знамо и за друге сличне случајеве обоготваравања књижевних ликова [види 8], премда то у овом случају није ништа више до обична хипотеза. Могуће је да је у неком одређеном делу Шандунга постојао мањи култ божанства тог типа (сасвим сигурно без неке дуже традиције, јер би се у противном сигурно проширио

и у друге делове и постао општеприхваћен), за који је Пу Сунглинг сазнао и кога је описао; могуће је и да је тај култ настао тек након што су приче биле написане – без доказа који би посведочили таквој историјској традицији, о томе данас можемо само да нагађамо. Било како било, у једну ствар се не може сумњати – а то је да је за појаву таквог божанства на нивоу читаве нације и његово даље промовисање у потпуности заслужан Пу Сунглинг, те стога не чуди то што се, где год се данас помене божанство грађа, као једини извор цитирају *Чудесне њриче* (Liaozhai zhiyi).

Стога се много значајнијом чини главна порука ових прича: ратоборно божанство, које је наређења примало директно од Небеског цара, некада велики стратег, мора показати пуно поштовање и учтивост пред изузетним талентом, чак и у случају да он припада обичном смртнику. Из тог разлога божанство мора да прикрије своју снагу („да дела уљудно, а не ратоборно“) кад се нађе лицем у лице с Ванг Менгџеном, и уопште – да му служи као гласник (јер управо је он тај који је доставио позивницу Џанг Тијеншија); на исти начин морао се понашати и без надзора претпостављеног кад би се нашао испред Танг Менглаија, што он не ради. Охолост није препоручљива ни онима који имају висок ранг или достигнућа из прошлости, поготово када је реч о ученим људима; јер зар Ли Цуочи није једном приликом изјавио: „У стотину планова мудраца, сасвим сигурно ће се наћи један који је погрешан; док у стотину планова једне будале мора постојати један брилијантан. Зато и кажу: мудар нађе смисао [чак] и у речима лудака“ (臣聞智者千慮,必有一失;愚者千慮,必有一得。故曰:狂夫之言,聖人擇焉) [*Историјски записи* (Shi ji, 史記, свитак 92–18, V.2,1161)]. Израз „yi de“ (一得), „једини успех [несрећника]“, касније постаје једна од најчешће коришћених изрека у интелектуалним круговима Кине, из које ће се изродити многи обичаји традиционалне чиновничке културе (попут чувеног „Yi de ge“, 一得閣), што је Пу Сунглингу морало годити, док је чекао златни тренутак у сопственој каријери.

Закључци овог истраживања могу се, дакле, сумирати на следећи начин:

1. Две Пу Сунглингове приче под насловом „Божанство грађа“, које се налазе на различитим крајевима *Чудесних њрича*, указују на његово посебно интересовање за описану ствар.
2. Ни белешке живе традиције распрострањених религијских пракси, као ни најсвеобухватније књижевне збирке, не садрже доказе о истинском постојању обожавања једног таквог божанства.
3. Радње две приче обухватају историјске записе о Ли Цуочију и у први план стављају идеју награде за таленат, чак и ако је својевремено он био неприхваћен.

4. Ништа мање значајна није ни идеја о указивању поштовања таленту упркос друштвеном статусу, као и осуда охолости припадника виших друштвених staleжа.
5. Овде можемо изнети и хипотезу да је касније настала локална религијска пракса повезана са божанством грађа можда била подстакнута Пу Сунглинговим причама, а не обрнуто.

Литература:

На енглеском:

1. Doolittle J. Social Life of the Chinese – With Some Account of the Religious, Governmental, Educational, and Business Customs and Opinions. With Special But Not Exclusive Reference to Fuchchau. New York: Harper & Brothers, Publishers, 1865. V. 1–2. стр. 949.
2. DuBose, Hampden C. The Dragon, Image, and Demon, or: The Three Religions of China: Confucianism, Buddhism, and Taoism: Giving an Account of the Mythology, Idolatry and Demonolatry of the Chinese. London: S. W. Partridge and Co. 1886, стр. 468.
3. Groot J. J. M. de. The religious system of China, its ancient forms, evolution, history and present aspect, manners, custom and social institutions connected therewith. Leyden: E. J. Brill. V. 1–6, стр. 2811.

На руском језику:

4. Баранов И. Г. Верования и обычаи китайцев. М.: Муравей-Гайд, 1999. 304 с.: илл.
5. Попов П. С. Китайский Пантеон. С десятью таблицами. (Доложено в заседании Историко-филологического отделения 15 февраля 1906 г.) // Сборник Музея по антропологии и этнографии при Императорской академии наук [т. 1], вып. 6. Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии Наук, 1907. XII + 88 с., 10 л. илл
6. Пу Сун-лин. Странные истории из кабинета неудачника (Ляо Чжай чжи и) / Пер. с кит., предисл., ст., коммент. акад. В. М. Алексеева. Сост., подготовка текста, послесл. М. В. Баньковской. СПб.: Петербургское Востоковедение, 2000. 748 с.
7. Сторожук А. Г. Новелла Ляо Чжая «У-тун»: истоки становления образа // Проблемы литератур Дальнего Востока. VII Международная научная конференция. 29 июня — 3 июля 2016 г.: Сборник материалов. СПб.: НП-Принт, 2016. С. 508–520.
8. Сторожук А. Г. Образ обезьяны в литературе и культуре традиционного Китая // Россия — Китай: история и культура: сборник статей и докладов участников VIII Международной научно-практической конференции (Казань, 8–11 октября 2015 г.). Казань: Казанский (Приволжский) федеральный университет, 2015. С. 210–214.

На французском:

9. Groot J. J. M. de. Les fêtes annuellement célébrées à Emoui (Amoy): étude concernant la religion populaire des chinois / traduite du hollandais, avec le concours de l'auteur, par C. G. Chavannes. Paris : E. Leroux, 1886. V. 1–2. 832 p.
10. Harlez Ch. de. Shen-Gien-Shu. Le Livre des esprits et des immortels, essai de mythologie chinoise, d'après les textes originaux // Mémoires de l'Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique: Imprimeur de l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. Tome LI. Mai-Septembre. 1893. P. 1–492.

На кинеском:

11. Ban Gu. Han shu (班固. 漢書. Han history) / Ershi si shi quan yi (二十四史全釋. Complete translation of the twenty-four histories). An Pingqiu, Zhang Chuanxi fenshi zhubian (安平秋, 張傳璽分史主編. Chief editors An Pingshi, Zhang Chuanxi). Shanghai: Hanyu dacidian chubanshe, 2004. V. 1–3. 2159 p.
12. Gan Bao. Sou shen ji (干寶. 搜神記. Records of Searching for Spirits). Wang Shaoying jiaozhu (汪紹楹校注. Compiled and annotated by Wang Shaoying). Beijing: Zhonghua shuju, 1979. 263 p.
13. Han shu (漢書. History of Han).
14. Huang Bolu. Jishuo quanzhen / xupian / tiyao (黃伯祿. 集說詮真/續編/提要. Collected Explanations of Absolute Truth/ with a sequel/ with an abstract). Jiang Chaofan jiao (蔣超凡校. Compiled by Jiang Chaofan). Shanghai: Cimitang, 1879–1880 (1885?). V. 1–6. 585 p.
15. Pu Songling. Liaozhai zhiyi / huijiao huizhu huiping ben (蒲松齡. 聊齋誌異/會校會註會評本. Strange Tales from a Chinese Studio/ edition with collected corrections, annotations and remarks). Zhang Youhe jijiao (張友鶴輯校. Compiled by Zhang Youhe). Shanghai: Zhonghua shuju, 1962. V. 1–3, 19+41+1735 p. 8 p. of illustrations.
16. Qu Qiubo shiwen xuan (瞿秋白詩文選. Collection of poems and prose by Qu Qiubo). Beijing: Renmin wenzue chubanshe, 1982. 502 p.
17. San jiao yuanliu soushen daquan (三教源流搜神大全. The Major Compendium of Origin and Development of Gods of the Three Doctrines). Xiyuan xiansheng quanshu (卮園先生全書 Complete books [compiled and edited] by Xiyuan xiansheng [Ye Dehui (葉德輝)]). Changsha: Zhongguo gushu kanyinshu, 1935. V. 1–2. 168 p.
18. Sima Qian. Shi ji (司馬遷. 史記. Grand scribe's record) / Ershi si shi quan yi (二十四史全釋. Complete translation of the twenty-four histories). An Pingqiu fenshi zhubian (安平秋分史主編. Chief editor An Pingshi). Shanghai: Hanyu dacidian chubanshe, 2004. V. 1–2. 1569 p.
19. Taiping guangji (太平廣記. Extensive records of the Taiping Era). Li Fang deng bian (李昉等編. Compiled by Li Fang and others). Beijing: Wenxue chubanshe, 1959. V. 1–5. 4106 p.

20. Taiping yulan (太平禦覽. Imperial browsings of the Taiping Era) Song Li Fang bianzuan (宋李昉編纂. Compiled by the Sung Li Fang). Shijiazhang: Hebei jiaoyu chubanshe, 1994. V. 1–8. 7926 p.
21. Wu Chengen. Xi you ji (吳承恩. 西遊記. Journey to the West). Huang Suqiu zhushi (黃肅秋註釋. Annotated by Huang Suqiu). Beijing: Renmin wenxue chubanshe, 1955. V. 1–2. 1198 p.
22. Xu Dao. Lidai shenxian yanyi (徐道. 歷代神仙演義. Historical Novel of Spirits). Xudao zhuan. Cheng Yuqi xu. Zhou Jing, Su Ke, Yi Fan jiaodian (徐道撰. 程毓奇續. 周晶. 蘇客. 宜凡校點. Written by Xu Dao. Continued by Cheng Yuqi. Edited and punctuated by Zhou Jing, Su Ke and Yi Fan). Shenyang: Liaoning guji chubanshe, 1995. V. 1–2, 1275 p.
23. Xu Zhonglin. Fengshen yanyi (許仲琳. 封神演義. Creation of the Gods). Wang Shen, Yang Hua jiaodian (王申, 楊華校點. Edited and punctuated by Wang Shen and Yang Hua). Shenyang: Chunfeng wenyi chubanshe, 1993. V. 1–2. 972 p.
24. Yuan Ke. Zhongguo shenhua shi (袁珂. 中國神話史. History of Chinese Myths). Zeren bianji Zheng Shuoren (責任編輯: 鄭碩人. Chief editor Zheng Shuoren). Shanghai: Shanghai wenyi chubanshe, 1988. 494 p.
25. Yuan Mei quan ji. (袁枚全集. The Complete Works by Yuan Mei). Wang Yingzhi zhubian (王英志主編. Edited by Wang Yingzhi). Nanjing: Jiangsu guji chubanshe, 1993. V. 4. 692 p.
26. Zhonghua daoang (中華道藏. Chinese Taoist Treasury). Zhang Ji-yu zhubian (張繼禹主編. Edited by Zhang Ji-yu). Beijing: Huaxia chubanshe, 2004. V. 1–49. 36700 p.
27. Zhongguo shenhua chuanshuo cidian (中國神話傳說辭典. Dictionary of Chinese myths and legends). Yuan Ke bianzhu (袁珂編著. Compiled by Yuan Ke). Shanghai: Shanghai cishu chubanshe, 1985. 540 p.

Интернет извори:

28. <https://baike.baidu.com/item/電泉> (29.03.2018).

С енглеског превела:
Ана М. Јовановић